

ภาวะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อ
การบริหารงานโรงเรียนในศตวรรษที่ 21

Leadership of Administrators in Basic Education Institutions

Affecting Management of School in the 21st century

วรชัย วิภูอุปโภคตร^{*1}, เจษฎา มะยัง², ยุกา จุกระโทก³, ปวิวัติ อินนระ⁴, ณัฐพงษ์ ดาวเรือง⁵ และ เกตุวิภา สว่างภพ⁶

Vorachai Viphooparakhot^{*1}, Jetsada Mayang², Yupa Jukrathok³,

Pativat Innara⁴, Nuttaponng Dawrueng⁵ and Kedvipa Swangpop⁶

^{*1}หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

²⁻⁶นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

^{*1}Master of Education in Educational Administration Program, Siam Technology College

²⁻⁶Graduate student in Educational Administration, Siam Technology College

e-mail: Vorachaiv@siamtechno.ac.th

Received: September, 15 2021

Revised: September, 25 2021

Accepted: September, 30 2021

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ศึกษาการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 การบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีคุณภาพ การมีภาวะผู้นำในการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 นั้น ทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นอย่างมาก ในการที่ผู้นำ ผู้บริหาร จะนำพาหน่วยงาน องค์กร และทีมงานพัฒนาขีดความสามารถเต็มศักยภาพทั้งระบบ โดย มุ่งองค์ประกอบหลัก คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิต การดำรงอาชีพ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัยต่อสภาวะโลกและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลลัพธ์นำไปสู่การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา หน่วยงาน องค์กร เกิดวัฒนธรรมในการทำงานที่ดี สามารถนำไปพัฒนาตนเอง องค์กร ประยุกต์ใช้ได้อย่างสร้างสรรค์ และเป็นแนวทางในการพัฒนาในขั้นต่อไปในอนาคตได้อย่างเต็มศักยภาพ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, การบริหารงานโรงเรียนในศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

This academic article aimed to 1) Study the concept of executive leadership. 2) Study the management system of basic educational institutes 3) Study the administration of the 21st century with systematic and quality management. Having leadership in school management or basic education institutions in the 21st century, which is essential. in that the leader Executives will lead departments, organizations, and teams to develop their full potential in the whole system. The main components are learning and innovation skills, life skills, occupational skills, information technology skills, modern media, equipment to the rapidly changing global and economic environment. Therefore, it is an important task for the administrators to be responsible for managing education by the goals. It must also be effective and can lead to creating an atmosphere in educational institutions, agencies, organizations, and creating a good working culture that can bring results that can be used to develop themselves and the organization to apply creatively. This is a guideline for further development in the future to its full potential.

Keywords: Leadership of Administrators, Basic educational institutions, Administration of School in the 21st Century.

บทนำ

สภาวะการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกปัจจุบันมีการพัฒนาในทุกด้าน ทำให้หน่วยงานหรือองค์กรทั้งแวดวงการศึกษาที่เป็นของรัฐและเอกชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง เช่น การเป็นอยู่ของประชากรสังคมโลก เศรษฐกิจ การปรับตัวการใช้ชีวิตและอีกนานัปการ โดยจะต้องเน้นการดำเนินงานในเชิงการปฏิบัติ มีกลยุทธ์ แนวทาง ยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการที่ดีในยุคสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ไม่แน่นอน การอาศัยผู้นำหรือผู้บริหารที่มีความสามารถอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในองค์กรสมัยใหม่ ผู้นำผู้บริหารยุคใหม่ในการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 จึงต้องพัฒนาเรียนรู้กระตุ้นจิตใจตนเองให้ก้าวทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์อยู่เสมอ เพื่อที่จะพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นระบบของกระบวนการจัดการศึกษาในระดับพื้นฐานก่อนส่งต่อสู่ภาคการศึกษาระดับสูงในระดับอุดมศึกษา ที่มีภาวะการแข่งขันค่อนข้างสูง

ดังนั้น ผู้นำทางการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจความสามารถและทักษะพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไปพร้อมกันทีมงาน เพื่อให้องค์กร มีการพัฒนาขีดความสามารถหรือนำการพัฒนาใหม่ ๆ มาสู่การบริหารจัดการสถานศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนาไปพร้อมกันทั้งผู้นำ ผู้ตาม รวมทั้งทีมงาน สามารถร่วมมือกัน นำไปสู่การแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แต่วิธีการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ดีที่สุดนั้น ก็ยังไม่สามารถสรุปเป็นที่แน่ชัด เป็นที่ประจักษ์ได้ว่ามีกระบวนการจัดการในรูปแบบไหนดีที่สุด เพราะคุณลักษณะของผู้นำทางการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาต่างก็มีเทคนิควิธีการจัดการทั้งในด้านศาสตร์และศิลป์ของจนรวมทั้งการมีประสบการณ์การบริหารจัดการที่แตกต่างกันไป อนึ่ง การมีบุคลากรหรือทีมงานที่ดี ย่อมสามารถนำพาสถานศึกษา หน่วยงาน องค์กรพัฒนาก้าวไปสู่ความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น

ในสาระบทความนี้มุ่งนำเสนอ ภาวะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารงานโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการจัดการสถานศึกษาให้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาตนเอง ในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีตลอดเวลา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพัฒนาตนเองตลอด เพื่อก้าวให้ทันยุคโลกาภิวัตน์ นำพาองค์กร พัฒนาไปสู่ความสำเร็จ อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถแนะนำ โน้มน้าว ทีมงานหรือบุคลากรในสถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองก้าวไปสู่ผู้นำองค์กร หรือหน่วยงานสถานศึกษานั้นได้ สถานศึกษานั้นก็จะมีบุคลากรที่มีความสามารถมากขึ้น สามารถช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้บริหารสามารถระดมทักษะกระบวนการช่วยกันแก้ไขปัญหาขององค์กรได้อย่างทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยไม่สำคัญว่าบุคลากรนั้นจะอยู่ในตำแหน่งอะไรในองค์กร ถือว่าเป็นความสำเร็จที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการบริหารงานโรงเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21

ดังนั้น คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารงานโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาที่ดี จะต้องนำพาและพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพตามแบบแผนที่ตั้งไว้ มีการการพัฒนาเปลี่ยนแปลงก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่เปิดรับความแนวคิดใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ หรือแนวทางการส่งเสริม สนับสนุน กำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์ของสถานศึกษา มุ่งเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม คำนึงถึงความสำคัญของการทำงานในองค์กรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ยึดหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา พร้อมทั้งมีการจัดสรรทรัพยากรในทุกด้านได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ดี และประสบผลสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดแบบดั้งเดิม เพื่อการบริหารจัดการก้าวให้ทันต่อยุคสมัย ซึ่งมีการผันผวนในด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และระบบดิจิทัล ฯลฯ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีการพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เข้าใจเข้าถึงในเทคโนโลยีเป็นอย่างดี พัฒนาและส่งเสริมนวัตกรรม สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาก้าวไปสู่สังคมโลกในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

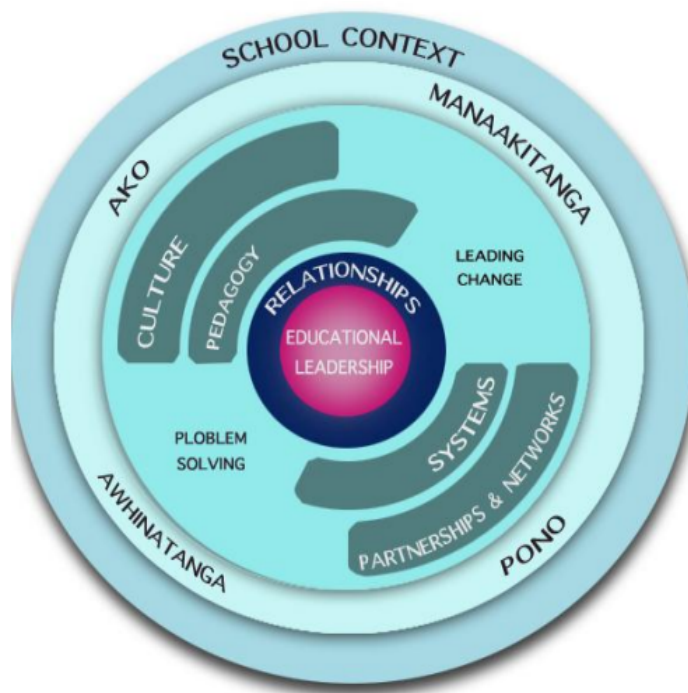
เป้าหมายการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21

การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all) ครอบคลุมการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็กชายและเด็กหญิงในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การเข้าถึงการศึกษาระดับเทคนิค อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัย เน้นให้ขจัดความเหลื่อมล้ำทางการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ตลอดจนความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษาของผู้พิการ ชนพื้นเมือง และกลุ่มเปราะบาง นอกจากนี้ เป้าหมายนี้ยังส่งเสริมให้เพิ่มจำนวนผู้ที่มีทักษะทางเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงาน และการเป็นผู้ประกอบการ และเน้นให้ทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกด้วย ในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้จะเน้นให้มีการยกระดับอุปกรณ์ที่จำเป็นในการศึกษาให้อ่อนไหวต่อเด็ก ผู้พิการ และผู้มีเพศสภาพหลากหลาย และสร้างสภาพแวดล้อมให้ปราศจากความรุนแรงต่อกลุ่มเหล่านี้ ขยายโอกาสด้านทุนการศึกษาและการฝึกอบรมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ และเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ ตามเป้าประสงค์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนของมนุษย์โลก (Sustainable Development Goals: SDGs) ของ UNESCO ที่กำหนดไว้ทั้งหมด 17 ข้อภายใต้ เป้าหมายที่ 4 ที่เน้นด้านการศึกษาอย่างมีคุณภาพ(UNESCO, 2017)

สภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน ด้านที่เป็นผลจากการคิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้เกิดสังคมโลกไร้พรมแดน ทั้งการติดต่อสื่อสาร การเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย การดำเนินธุรกิจ และวิถีชีวิตของผู้คนที่ทั้งมีอิสระและพึ่งพากันมากขึ้น เกิดสังคมและเศรษฐกิจ ฐานความรู้ทำให้สังคมต้องการคนที่มีความรู้มากขึ้น ซึ่งการคิดแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม เป็นต้น เพื่อพร้อมรับมือการแข่งขันทางเศรษฐกิจแบบเน้นความรู้ (Knowledge based economies) แรงงานยุคใหม่ต้องเป็นแรงงานที่มีสมรรถนะสากลจึงจะสามารถนำตนเองไปสู่การจ้างงานในระดับนานาชาติ ดังนั้นการพัฒนาการศึกษาถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ประเทศต่างๆทั่วโลก ใช้เพื่อนำพาประชาชนของตนเองให้หลุดพ้นจากความยากจน และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ เนื่องจากงานด้านบริหาร และงานที่เน้นวิชาชีพเฉพาะด้านเพิ่มมากขึ้น ความต้องการแรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับสูง มีทักษะเฉพาะทางวิชาชีพ ทักษะการแก้ปัญหาและการสื่อสารเพิ่มมากขึ้นการเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและตลาดแรงงานเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ระบบการศึกษาทั่วโลก ใช้การขยายการศึกษาเป็นวิธีการหลัก ที่ทำให้ผู้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี ลดภาวะความยากจน และเพิ่มการเติบโตทางเศรษฐกิจ จุดมุ่งหมายหนึ่งของสหประชาชาติ ในปีค.ศ. 2015 คือ ทุกประเทศต้องร่วมมือกันเพื่อจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาที่เป็นสากลในทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่ยากจน ประเทศกำลังพัฒนา มีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มประชากรที่จบการศึกษาระดับมัธยม และประเทศที่พัฒนาแล้วจะเพิ่มจำนวนของประชากรที่จะเข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาถือเป็นมาตรฐานในประเทศอุตสาหกรรม (Stewart Vivien, 2012)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

โมเดลในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการศึกษาให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ดังกล่าวใน New Zealand Ministry of Education (2013) ได้กำหนดให้คุณลักษณะที่สำคัญของภาวะผู้นำทางการบริหารให้กับผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นมีทักษะสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ (Relationship) การที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการบริหารสถานศึกษาด้วยการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นด้านการเสริมสร้างสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ระบบการบริหารงานที่มีคุณภาพตามความสอดคล้องของบริบทแต่ละโรงเรียน รวมทั้งการมีจุดเด่นด้านการสร้างครูให้มีคุณภาพด้านศาสตร์การสอนอย่างเป็นเลิศ มีความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสร้างเครือข่ายโดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่มีประสิทธิผลเป็นสำคัญ (Qualities of effective leadership) จากฐานการถกปัญหาร่วมกันตลอดจนการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย ซึ่งอธิบายปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาตนเอง และเสริมสร้างความเป็นผู้นำให้ผู้บริหารสถานศึกษาตามองค์ประกอบรายรอบอยู่ ดังภาพ



ภาพที่ 1 โมเดลการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการศึกษา

ที่มา: New Zealand Ministry of Education, 2013 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์ (2556)

จากภาพโมเดลการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ ความสัมพันธ์ (Relationship) ซึ่งอยู่แกนกลาง และมีพื้นที่ในความรับผิดชอบทางการบริหารงานและการปฏิบัติ (Areas of practice) ประกอบด้วย การสร้างบรรยากาศด้านวัฒนธรรม (Culture) ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านศาสตร์การสอน (Pedagogy) ให้กับครูในสถานศึกษา

รวมทั้งการออกแบบการวางระบบ (System) ในการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการยกระดับความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกันและเครือข่าย (Partnership and networks) รวมทั้ง การให้ความสำคัญกับนโยบายและกาตรดำเนินงานด้านกิจกรรมภาวะผู้นำที่ประกอบด้วย การนำการเปลี่ยนแปลง (Leading change) และการแก้ปัญหา (Problem solving) และวงนอกที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพของผู้นำที่มีประสิทธิผล (Qualities of effective leadership) ดังรายละเอียด ที่ผู้นำต้องเป็นศูนย์กลางใน **การสร้างความสัมพันธ์ (Relationship)** ลักษณะของความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษาโดยลักษณะของความสัมพันธ์นี้จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของไว้วางใจที่ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นในองค์กร เช่น แสดงความสนใจและสร้างแรงบันดาลใจ ให้เกิดกับบุคลากร กระตุ้นให้พวกเขาแสดงบทบาทใหม่ ๆ และสร้างโอกาสให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ส่งเสริมสนับสนุนการใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอนและสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สร้างระบบการประเมินผลงานที่เปิดเผยและโปร่งใส มีการนิเทศชั้นเรียนที่กระตุ้น บรรยากาศการเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพ และกระตุ้นให้ มีการผลิตนวัตกรรม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน **วัฒนธรรม (Culture)** ผู้บริหารควรมีบทบาทในการสนับสนุนให้มีการสร้างสรรค์ วัฒนธรรมในทางบวก และสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนโดยรวมให้เอื้อต่อการเรียนการสอน เช่น สร้างความมั่นใจว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพเชื่อถือได้ จัดสภาพแวดล้อมให้ เหมาะสม ความปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนความสำเร็จในการเรียนรู้ สร้างตัวแบบการปฏิบัติงานที่ดี มีการชื่นชมในความสำเร็จและก้าวหน้าของนักเรียน และบุคลากร **ศาสตร์การสอน (Pedagogy)** เป็นเรื่องของความรู้และการปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียน ซึ่งผู้บริหารควรสร้างต้นแบบการปฏิบัติการสอนที่มีประสิทธิผลสำหรับ ผู้เรียน แสดงบทบาทในการเป็นผู้นำในด้านวิชาการและควรแสดงบทบาทในการเป็นผู้นำด้าน การวางแผน การพัฒนา และประเมินหลักสูตร เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้ครูปรับเปลี่ยน พฤติกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง **ระบบการบริหารงาน (System)** ผู้บริหารควรสร้างสรรค์ระบบ และเงื่อนไขการทำงานที่จะช่วยให้ บุคลากรสามารถทำงานและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การวางแผนงาน การบริหารจัดการทรัพยากร การดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษา การติดตามผล การเรียนของนักเรียน การประเมินผล การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเอาใจใส่ต่อ นักเรียน **ความเป็นหุ้นส่วนและเครือข่าย (Partnership and networks)** เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรต้องมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและ ภายนอก กรณีเครือข่ายภายใน เช่นสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวิชา และระหว่างชั้นเรียน สร้างความสัมพันธ์และการปฏิบัติที่สนับสนุนต่อการสอนของครู และการเรียนรู้ของนักเรียน กรณี เครือข่ายภายนอก เช่น การเข้าร่วมสัมมนา การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานในระดับพื้นที่ การสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียน การทำงานร่วมกับผู้ปกครอง (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสำคัญและจำเป็นต่อการสร้างภาวะผู้นำทางการบริหารสถานศึกษาในยุค 4.0 ในพลวัตศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารงานโดยยึดผลลัพธ์เป็นที่ตั้ง (Outcome Based) ต้องมีการพัฒนาและเกิดประโยชน์ประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร บุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้น ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ตระหนักรู้ในหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความเสมอภาค ยึด วัฒนธรรมมาภิบาล บริหารจัดการให้บรรลุเป้าหมาย ผู้นำในศตวรรษที่ 21 กับการเปลี่ยนผ่าน เป็นภารกิจการนำบุคลากรในองค์กรเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งสู่การเป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์กรอันยิ่งใหญ่ ผู้นำที่จะประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องให้ความสำคัญการการพัฒนา ตระหนักรู้ในหน้าที่ และความรับผิดชอบ ความเสมอภาค คุณธรรมและความรู้ที่สามารถบูรณาการ เพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย อันเป็นคุณสมบัติสำคัญที่ต้องคำนึง และเกิดการมีวัฒนธรรมมาภิบาลของแบบอย่างที่ดีและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน (พรชัย เจตมาน และคณะ ,2560) ในปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่มีผลกระทบทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการศึกษา ชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มการจัดการศึกษา จะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอันหลากหลาย โดยสภาพการณ์ปัญหาของสังคมทางการศึกษาในยุคแห่งพลวัตศตวรรษที่ 21 การศึกษา 4.0 จะต้องมีความรู้ ความสามารถพื้นฐานเพียงพอกับการดำรงชีวิตที่ดีและมีศักดิ์ศรีในสังคมโลก จะต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ การตัดสินใจถูกต้องในการแก้ไขปัญหาและก้าวทันพลวัตในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ดังนั้น ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญต่อการแสดงออกถึงกระบวนการสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างผู้นำและผู้ตามในการใช้อิทธิพล เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มีความสุขในการทำงาน ตลอดจนมีความกระตือรือร้นในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประสิทธิภาพและเสริมสร้างให้องค์กรเกิดการพัฒนาที่กว้างไกลจนเป็นที่ยอมรับจากสังคม ทั้งนี้ภาวะผู้นำถือเป็น ความสามารถของผู้นำในการชี้แนะ สั่งการ หรือ อำนวยการต่อพฤติกรรมของบุคลากร เพื่อให้ไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของ สถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบาย มาตรฐานในการบริหารจัดการทางการศึกษา ทั้งนี้ การดำเนินงานให้ ประสบความสำเร็จนั้นสถานศึกษาและคณะกรรมการต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของกันและกัน ควรมีรูปแบบ วิธีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกันโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษา ให้บรรลุผลตามที่ร่วมกัน กำหนดขึ้น บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับ

เจตนาธรรมของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติสถานศึกษามี บทบาทหน้าที่ สรุปรจาก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545, พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2562 ดังนี้

1. จัดทำนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย และแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนบริบทและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2. จัดตั้งงบประมาณ และรับผิดชอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา

3. พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของนักเรียน ชุมชน และท้องถิ่น

4. จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

6. กำกับ ติดตาม ประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการและประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนาและการดำเนินการทางวินัยกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

7. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา

8. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการประเมินคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา รวมทั้งการรายงานผลการประเมินต่อคณะกรรมการสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

9. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถานศึกษาและสถาบันอื่นในชุมชนและท้องถิ่น

10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในสถานศึกษาหรือตามที่ได้รับมอบหมาย และตามที่กฎหมายกำหนด

การบริหารงานวิชาการถือเป็นงานหลักของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ที่จะต้องบูรณาการกับยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เพราะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าคุณภาพการศึกษา จะปรากฏเด่นชัด เมื่อการบริหารงานวิชาการ ประสบผลสำเร็จ และการที่จะทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและจัดการศึกษาได้ตาม มาตรฐานและมีคุณภาพ พิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับ หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจ ของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและ บุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา ผู้บริหารเป็นบุคคล สำคัญที่จะต้องดำเนินงานตาม

ภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถและจะต้อง เป็นผู้ที่พัฒนาตนเองให้ทันต่อ การเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้ ต้องมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งคือความเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความ เข้าใจในทฤษฎีหลักบริหารการศึกษา ปรัชญาของการใช้หลักสูตรต่าง ๆ ที่ใช้ในโรงเรียน มีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับวิธีสอนแบบต่าง ๆ สนับสนุนให้ครูใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีการสอน เป็นแบบอย่างที่ดีในเชิง วิชาการ สนับสนุนและส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียน เป็นสำคัญ รวมทั้งการนิเทศ กำกับ ติดตามให้การเรียนการสอนเป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนด ไว้ในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษา ต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านสาระวิชาหลัก และทักษะ ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้ นวัตกรรม ทักษะการใช้ชีวิต อาชีพ ทักษะด้าน สารสนเทศและเทคโนโลยี

ดังนั้น สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร จึงเป็นภารกิจที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้บริหาร จะต้องรู้เท่าทัน ยุคโลกาภิวัตน์ พัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำเหนือผู้นำที่ยอดเยี่ยม ปรับเปลี่ยนองค์กรให้ทันสมัย มีระบบกระบวนการพัฒนา ทีมงานให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ พัฒนาระบบนวัตกรรมใหม่ให้เกิดขึ้น ในองค์กรขับเคลื่อนด้วยยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการใหม่ ๆ ส่งเสริมสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ ด้านเทคโนโลยีที่จะสามารถพัฒนา หน่วยงานหรือองค์กร ก้าวไปสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ได้ตามศักยภาพที่ได้วางไว้

แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันต้องมีลักษณะเป็นทั้งผู้นำ ซึ่งคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาที่ดี มี 9 ประการ สรุปจาก ธีระพันธ์ พวงจำปี (2559) มีดังนี้

1. ผู้บริหารต้องใช้ความฉลาด ไหวพริบมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่สำคัญในการบริหาร
2. ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้บุคคลจำนวนมาก หรือบุคคลหลาย ๆ คนเข้ามามีส่วนร่วมใน การกระทำ โดยไม่ทำงานตามลำพัง
3. ผู้บริหารต้องเคารพความเป็นคนของแต่ละคน และจะต้องให้ความยอมรับนับถือในความเห็น ธรรมชาติ และความสามารถของผู้อื่น
4. ผู้บริหารต้องยึดเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ของการศึกษาเป็นหลัก การบริหารการศึกษา จะไม่มี ความหมายถ้าขาดเป้าหมายดังกล่าว นอกจากนี้ผู้บริหารจะต้องถือว่า เป้าหมายหรือจุดประสงค์ของ การศึกษาย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเหมาะสมกับสภาพของสังคม
5. ผู้บริหารจะต้องถือว่าตนเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ประสานประโยชน์ ซึ่งเข้ามาให้บริการแก่บุคคลอื่น ทุก ๆ คน ในการที่จะช่วยให้เขาดำเนินงานต่าง ๆ ให้การศึกษาให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพที่สุด
6. ผู้บริหารจะต้องเปิดโอกาสให้บุคคลทั้งหลายมาทำความเข้าใจกันได้ทุกเมื่อและรับฟัง ความคิดเห็นของบุคคล ทุกคนในวงการศึกษาและในชุมชนที่สถานศึกษาตั้งอยู่

7. ผู้บริหารจะต้องถือว่าตนเองเป็นผู้นำ มิใช่เจ้านายผู้ทรงอำนาจ
8. ผู้บริหารต้องถือว่าตนเองคือ นักการศึกษา ผู้ยึดมั่นในปรัชญาของการศึกษา จึงต้องปฏิบัติและวางตนอย่างนักการศึกษา
9. ผู้บริหารจะต้องเสียสละทุกอย่างเพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชน และเพื่อให้สังคมดีขึ้น
10. ผู้บริหารจะต้องประสานงานประสานน้ำใจ ระหว่างชาวบ้านกับสถานศึกษาในการดำเนินงานการศึกษา
11. ผู้บริหารจะต้องประเมินผลงานตนเองอยู่เสมอ การประเมินจะต้องทำทั้งสองอย่าง คือประเมินวิธีการ หรือกระบวนการทำงานพร้อมๆกันไปกับการประเมินการปฏิบัติงาน เพราะการทำงานจะมุ่งเอาแต่ผลอย่างเดียวไม่ได้ วิธีการที่จำเป็น
12. ผู้บริหารจะต้องเคารพในวิชาชีพของผู้บริหาร และมีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ จะไม่ทำความเสื่อมเสีย ให้ผู้คนที่เหยียดหยามวิชาชีพของนักบริหาร
13. ผู้บริหารต้องชวนช่วยหาความรู้ใส่ตนอยู่เสมอ และแสวงหาความชำนาญ ทุกวิถีทางเพื่อให้การบริหารงานของตนทันสมัย

สมชาย เทพแสง (2553) กล่าวว่า ผู้นำการศึกษาในยุคเทคโนโลยีหรือ E-Leadership ควรมีลักษณะ 10 E ดังนี้

1. **Envision** ผู้นำต้องสร้างวิสัยทัศน์ อย่างชัดเจนโดยเฉพาะมีความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการที่กว้างไกล เน้นการบูรณาการ เทคโนโลยีในการบริหารและการจัดการ รวมทั้งการเรียนการสอน
2. **Enable** ผู้นำการศึกษาต้องมีความสามารถในการบริหารและการจัดการ โดยบูรณาการเทคโนโลยีในหลักสูตรโรงเรียน ระบบการบริหาร การปฏิบัติงานในโรงเรียน
3. **Empowerment** ผู้นำการศึกษาต้องเข้าใจและหยั่งรู้ ความสามารถของบุคลากรในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถกระจายอำนาจให้บุคลากรได้อย่างเหมาะสม
4. **Energize** ผู้นำการศึกษา ต้องหมั่นจุดพลังและประกายไฟอยู่ ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดพลังในการทำงาน เกิดความกระตือรือร้นชวนขวนขวายตลอดเวลา
5. **Engage** ผู้นำการศึกษาต้องตั้งใจและจดจ่อต่อการทำงานโดยมี ความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าเพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ และต้องตั้งความหวังให้สูง และค่อยๆ นำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้
6. **Enhance** ผู้นำการศึกษา จะต้องยกระดับผลการปฏิบัติปฏิบัติงานให้ เกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีมาตรฐานเปรียบเทียบอย่างชัดเจน
7. **Encourage** ผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ จะใช้แรงจูงใจต่อบุคลากรให้ร่วมมือร่วมใจปฏิบัติหน้าที่ อย่างมีความสุข การสร้างสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เป็นมิตรจะสนับสนุนงานให้ประสบผลสำเร็จ

8. Emotion ผู้นำต้องมีคุณภาพทางอารมณ์ มีความสามารถหยั่งรู้จิตใจของบุคลากร และอ่านใจคนอื่นได้รวมทั้งเน้นการทำงานที่เกิดจากความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายทั้งตนเองและบุคลากรที่ร่วมงาน สร้างทัศนคติทางบวก มีอารมณ์ขัน สุขุมรอบคอบ

9. Embody ผู้นำการศึกษา จะต้องเน้นการทำงานที่เป็นรูปธรรม เน้นเป้าหมายหรือผลงานที่สัมผัสได้ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การปฏิบัติงาน การสื่อสาร การติดตามและการประเมินผลควรใช้วิธีการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

10. Eagle ผู้นำการศึกษาเปรียบประดุจนกอินทรีที่มองไกลและเน้นในภาพรวมกว่าการมองรายละเอียด ผู้นำควรมองเป้าหมายและผลงานเป็นหลัก ส่วนรายละเอียดเป็นหน้าที่ ของเจ้าของงานที่จะทำ ให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ E-Leadership หรือผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นผู้นำยุคใหม่อย่างแท้จริง ผู้นำการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นผู้ควบคุมกลไกและขับเคลื่อนการศึกษาไปสู่เป้าหมายแห่ง การปฏิรูป การศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในระดับกระทรวงศึกษาธิการ ระดับสำนักงานต่าง ๆ

Northouse (2004) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาว่าในคุณลักษณะที่เกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีคุณลักษณะที่จะนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผน ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณลักษณะ ได้แก่ 1) มีวิสัยทัศน์กว้างไกล 2) มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน 3) มีจิตสำนึกในความมุ่งมั่น 4) ใจกว้าง เปิดโอกาสให้ครูมีเสรีในการคิด 5) ปฏิบัติการเปลี่ยนแปลง การจัดการเรียนรู้ ให้เกิดผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา 6) มีศักยภาพในการจัดการระบบบริหารของสถานศึกษาโดยนำระบบ คุณธรรมมาใช้พัฒนาโดยองค์รวม 7) สร้างขวัญ กำลังใจ ให้ครูมีกำลังใจที่จะเป็นครูดี ครูเด่นและครูที่ ปรีक्षा และ 8) ตระหนักในการพัฒนาสถานศึกษาสู่ระบบคุณภาพ

ดังนั้น คุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษาที่ดี จะต้องเป็นบุคคลที่นำพาสถานศึกษาให้ เจริญก้าวหน้า พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพตามแบบแผนที่ตั้งไว้ และมีการ การพัฒนา เปลี่ยนแปลงสนองตอบต่อภาวะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับสถานศึกษา เปิดรับความ แนวคิดใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์ ทันต่อโลกต่อที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน กำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน มุ่งเน้นการใช้การมีส่วนร่วมที่เน้นถึงความสำคัญ ของการทำงานในองค์กร ร่วมคิดร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ยึดผลประโยชน์ของสถานศึกษาเป็นหลัก พร้อมทั้ง มีการจัดสรรทรัพยากรมนด้านต่างๆอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การบริหารสถานศึกษาที่ดี และประสบผลสำเร็จนั้น ผู้นำสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดเดิมในการบริหารจัดการ ในทันยุคแห่งการแข่งขัน ซึ่งมีการผันผวนในด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การแข่งขัน และอีกมากมาย ดังนั้น ผู้บริหารต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ ๆ ต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบทันโลก เข้าใจในเทคโนโลยี อย่างดีเยี่ยมและส่งเสริมนวัตกรรมที่มาพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมืออันนำไปสู่ความสำเร็จของ สถานศึกษา มุ่งมั่นทุ่มเทในการบริหารจัดการหลักสูตรและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและทำให้เกิด ประโยชน์มากที่สุด

การบริหารงานในศตวรรษที่ 21

ในการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาจะถูกคาดหวังจากทั้งบุคคลภายในและภายนอก เนื่องจากการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็ง และต้องมีพลังที่เพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยเฉพาะ “การพัฒนาคน” ให้เตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนองค์กรให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำและมีทักษะที่จะสามารถบริหารงานในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จักรกฤษณ์ สิริริน (2562) กล่าวถึง การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะต้องอาศัยทักษะในด้านในการบริหารจัดการจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักบริหารการศึกษาโดยเฉพาะการเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ สำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษา นอกจากนี้ไกรสร เจียมทอง (2561) ยังได้กล่าวถึง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 หมายถึง การปฏิบัติตนของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์มีความรู้ ความชำนาญ มีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมบริหารเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างถูกต้องและรวดเร็วซึ่งประกอบด้วย 6 ทักษะ ดังนี้

1. **ทักษะการสื่อสารและเทคโนโลยี** หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน น่าเชื่อถือเข้าใจง่ายทั้งการพูดการเขียนสามารถสรุปประเด็นได้ชัดเจนถูกต้องรัดกุมสามารถเจรจาต่อรอง นำเสนอความคิดได้ทั้งระหว่างบุคคล ระดับกลุ่มและในที่สาธารณะ สื่อสารได้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียนอื่น ๆ รวมทั้งสามารถเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษาให้แก่ชุมชนและองค์กรภายนอกด้วยวิธีการและช่องทางที่หลากหลาย

2. **ทักษะความคิดสร้างสรรค์** หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถคิดนอกกรอบคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ววิเคราะห์สถานการณ์หาสาเหตุของปัญหา รวมทั้งสามารถตีความและแปลความหมายของข้อมูลที่ซับซ้อนประเมินความสำคัญขององค์ประกอบและเชื่อมโยงข้อมูลตัดสินใจได้อย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานของข้อมูลสารสนเทศ

3. **ด้านมนุษยสัมพันธ์** หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่น โดยจะต้องเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์มีมนุษยสัมพันธ์สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล รู้จักการยืดหยุ่นเห็นคุณค่าให้เกียรติผู้อื่น สามารถสร้างบรรยากาศให้เกิดความเข้าใจ

4. **ทักษะด้านเทคนิค** หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีเทคนิคแนวคิดวิธีการรวมถึงกระบวนการใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน มีเทคนิคการคิดเชิงกลยุทธ์ การระดมความคิด ซึ่งอาจก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ มีเทคนิคในการสื่อสารการนำเสนออย่างมืออาชีพใช้เครื่องมือสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย

5. ด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม คำสอนของหลักศาสนามีจรรยาบรรณและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับตนเอง ครู นักเรียนและบุคคลทั่วไปยึดระบบธรรมมาภิบาล

6. ทักษะด้านสร้างสรรค์นวัตกรรม หมายถึง ลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการของการปรับเปลี่ยนโอกาสไปสู่แนวคิดใหม่ๆที่สามารถจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปได้เป็นการนำเอาข้อมูลข้อผิดพลาดมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อเนื่องและนำเอานวัตกรรมมาสู่การปฏิบัติ

บทสรุป

ภาวะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 จะเห็นได้ว่า การที่มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพและเสริมสร้างให้องค์กร เกิดการพัฒนายกระดับขีดความสามารถของบุคลากรทีมงานได้ ทั้งนี้ภาวะผู้นำถือเป็นความสำคัญมากในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้และผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพัฒนาตนเองรวมทั้งบุคลากรในหน่วยงาน ด้านต่าง ๆ ที่เป็นไปตามยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์วิธีการที่ได้ตั้งไว้ ทั้งในด้านความรู้สาระวิชาหลัก (Core Subjects) พร้อมทั้งทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะชีวิต การดำรงอาชีพ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัยต่อสภาวะโลกและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง จึงเป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งผู้บริหารจะต้องรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์หรือ เรียกว่า ยุค “การบริหารงานในศตวรรษที่ 21” สามารถพัฒนาองค์กร หาแนวทางยุทธศาสตร์ใหม่ๆ ในการบริหารจัดการปรับเปลี่ยนระบบกระบวนการในการทำงาน ให้มีความสำคัญและความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรและนอกองค์กร ให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมขององค์กร มุ่งผลสัมฤทธิ์เอาใจใส่ในเรื่องของศาสตร์ด้านวิชาการหรือแนวทางการบริหารจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการศึกษาแห่งชาติและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ ศึกษาเรียนรู้ปรับเปลี่ยนแนวคิดรูปแบบที่จะนำพาองค์กรไปสู่องค์กรชั้นนำในอนาคตเพื่อให้เป็น ต้นแบบหรือเป็นแบบอย่างของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นรูปธรรม สามารถทำให้องค์กรอื่นที่สนใจและเกี่ยวข้อง นำไปพัฒนาต่อยอดและประยุกต์ใช้ได้ อย่างสร้างสรรค์ และเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไปอนาคต ได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มตามศักยภาพ

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

ไกรสร เจียมทอง. (2561). **ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21** สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

จักรกฤษณ์ สิริริน. (2562). Innovation Management. **ติดปีกสถานศึกษาสู่ยุค 5.0.**

<https://www.salika.co/2019/09/05/innovation-management-educational-5-0-era/>

ธีระพันธ์ พวงจำปี. (2559). **ลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงมี.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา

www.kroobannak.com/blog/38591.

พรชัย เจดามาน และคณะ. (2560). **ทรัพยากรมนุษย์: มิติการบริหารจัดการศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน.**

กรุงเทพฯ: สุทรไพศาลบิวเดอร์.

วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). **กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีทศนะต่อการศึกษา ศตวรรษที่ 21.**

กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ์.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12**

(พ.ศ.2560-2564). (ออนไลน์). แหล่งที่มา

<http://www.bpp.mua.go.th/main/download/plan/EducationPlan12.pdf>

สมชาย เทพแสง. (2553). E-Leadership: ผู้นำการศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการ.

1(1): 55-56.

สมหมาย อ่าดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. **วารสารบัณฑิตศึกษา**

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. 7(1). (มกราคม-มิถุนายน 2556)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.** (พิมพ์ครั้งที่ 1).

กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

Stewart Vivien. (2012). **A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation.** ASCD.

UNESCO (2560). **Learning Cities and the SDGs: A Guide to Action.** (Online).

<https://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities/learning-cities-and-sdgs-guide-action>.